

■■■ ERKÖLCSRŐL, ÖNMAGUNKRÓL... ■

*Avagy általánosságokba burkolódzó töprengés
az idő múlása ürügyén*

Ilyenkor, az esztendő elején érdemes elgondolkodni azon, hogy mi mindent hagytunk magunk mögött, hogy mi mindent vittek magunkkal az előző év(ek) napjai. Természetesen: ilyenkor általában a magunk kis dolgait igyekszünk felvillantani a tegnapi tükrében, és valahogy kevésbé foglalkozunk azokkal az általános jelenségekkel, melyek ilyen vagy olyan formában, de meghatározták mindennapi életünket, vagy legalábbis annak egy részét.

Most például, így utólag, górcső alá vehetnénk a színházi szakmán belüli viszonyokat, vagyis azt az erkölcsi magatartást, amely ezeket a viszonyokat meghatározta. És azután, ha – esetleg – azt tapasztaljuk, hogy a negatív elemek vannak túlsúlyban, hogy bizony nemigen dicsekedhetünk magunkkal, már ami a szakma belső életének egészséges, alkotó légkörét illeti, akkor nem kellene elszalasztani azt a lehetőséget, amelyet az új esztendő – minden valószínűség szerint – felkínál, és amely emberi és művészi szempontból is a pozitív, a tényleges értékeket építi majd be a szakma megkérdőjelezett életébe.

Remélem, senkit sem sérték meg azzal, ha ilyen irányvételű érdeklődésemet leszűkítem, és azt a bizonyos magatartásformát a színházi szakmán belül igyekszem fellelni. Mindenekelőtt ennek a magatartásformának egyik összetevőjére, elemére hívnám föl a figyelmet. A mások iránti megbecsülésről van szó. Mert ugye bárhogyan is csűrjük-csavarjuk a dolgokat, a megbecsülés fogalma nagyon is meghatározza, meghatározhatja az emberek közötti viszonyokat, mind negatív, mind pozitív értelemben.

Sajnos bármennyire is igyekezem, bármennyire is szerettem volna megnyugtató, elsősorban pozitív jelzésekre, értékekre bukkanni, nem sikerült. A szakmán belül ugyanis már régen devalválódott a megbecsülést meghatározó fogalom, már régen elvesztette nemes, az embert emberré formáló jelentőségét. Sajnos még mindig sokan vannak, akik az egyéni erkölcsi értéket, a felelősségtudatot már csak a múlt idők individualista balítéletének tartják, és maguk építenek ki maguknak egy olyan világot, amelyet a kizárólagosság határol körül, és amelyben a mások iránti tiszteletnek, megbecsülésnek nincsen semmi helye, mert hát abban az ő kis mikrokozmoszukban velük kezdődik és velük végződik minden.

A múltban sem tudtam, de ma sem igen értem, hogy miért igyekeznek egyesek állandóan azt bizonygatni, hogy itt a szakmában ők a legnagyobbak, hogy ők azok, akiket színházművészetünk megkérd-

dőjelezhetetlen egyéniségeként tisztelnünk kell. Tudom, hogy ezzel nem mondtam semmi újat, hogy nem új a jelenség. Hogy a szakmai féltékenység, az irigység, az önteltség nemcsak a mi jelenünknek, a mi világunknak a szüleménye. De viszont azt is tudom, hogy ma, amikor a létbizonytalanság szorongatja a torkunkat, amikor a fönmaradásunkat fenyegető veszély szegődött mellénk, ez a jelenség nagyon sok kárt okoz, nemcsak a szakmának, hanem mindannyiunknak.

Természetesen felelőtlenség lenne most azt állítani, hogy ez másutt nem így van. Sajnos, ha csak egy kicsit is körülnézünk magunk körül, látjuk, hogy az emberek közötti viszonyról nem sok szépet mondhatunk el. Azt hiszem, nem nehéz eljutni a fölismerésig: súlyos erkölcsi válságba kerültünk. Elég csak – mondjuk – figyelemmel kísélni mindazt, ami a politikai pártok életében, működésében történik, elég csak beleolvasni azokba az általuk megfogalmazott nyilatkozatokba, egyes (már jó néhányszor leszerepelt) pártfunkcionáriusok kioktató, megleckéztető magyarázataiba, hogy rádöbbenjünk: az egymás iránti érzületek a legalacsonyabb szintre süllyedtek, és már a gyűlölet határán vannak! Valahol azt olvastam, hogy a gyűlölet szellemében folytatott politizálás megrontotta, megrontja emberi természetünket. Ugyanis: aki már csak gyűlöl, az nem becsüli meg többé az emberi személyt, sem önmagában, sem másban, hanem – pusztán eszköznek tekintve mindenkit – hatalmi céljai megvalósítása végett becsaphat, rászedhet, javaiból kiforgathat bárkit, ha érdekei úgy kívánják. A politika nem ismer erkölcsileg méltatlan eszközöket: a fontos mindig a feltétlen felülkerekedés.

Ennek a kis kitérőnek nem az volt a célja, hogy valamiféle alibit teremtsen a szakma számára, hogy igazolja azokat a jelenségeket, amelyek azt az oly szükséges egészséges légkört megfertőzik (be kell vallanom, hogy sokkal enyhébb formában, mint politikai életünkben), hanem egyszerűen csak figyelmeztető szándékként kell, kellene értelmezni. És amit mindenképpen hangsúlyozni szeretnék: a példaképet máshol kell keresnünk!

Igen, az erkölccsel van tulajdonképpen bajunk, az került valahogy távol tőlünk. Prohászka Lajos *A mai erkölcs* című könyvében egy helyen így fogalmaz az igazi erkölcsi értékek kapcsán: „...nincsenek tőlünk csillagvilágok távolságában, mégis általában messze élünk tőlük és csak odapillantgatunk feléjük, esetleg vágyódunk is utánuk.” Majd Platónnak a barlangról szóló híres hasonlatát idézi (talán magyarázatként), amely így hangzik: „Háttal ülünk a Jónak, csak a barlang falán elsuhanó árnyékait látjuk, és le vagyunk bilincselve.

Lebilincsel bennünket ez a földi valóságunk, elsősorban ösztöneink kígyódzása, azután a kor, amelyben élünk.”

Tudom: ilyenkor, egy új esztendő elején és egy új ezredév küszöbén más, inkább reménykeltő témával illene foglalkozni. A sikerek, az eredmények jótékony hatását kellene érzékelteni. Ez így igaz. De ha a homokba dugjuk a fejünket, ha elhallgatjuk azt, amit nem szabad elhallgatni, akkor nagyon hamar elszürkülnek azok a sikerek, amelyeknek tényleges fedezetük van! Egyébként is azt, amit elmondtam, nem ünneprontásnak szántam. És azt a sejtelmet is meg merem kockáztatni, hogy véleményem végső kicsengése a derűlátást tükrözi. És az a tény, hogy ezt az írást mostanra, az ünnepi, jubileumi hangulatok sűrűjére „időzítettem”, talán arra engedhet következtetni, hogy a szakma tisztaságáért, életképességéért emelem föl a szavamat már most, abban a reményben, hogy a főlemelő ünnepek után majd következnek azok a hétköznapiak, amelyek alkalmasak lesznek, lehetőséget teremtenek a tisztánlátásra, az erkölcs, a szakmán belüli magatartás makulátlanságára! Mert s itt megint csak Prohászka Lajost idézem: „Az emberiség nem süllyedhet olyan mélyre, hogy még a kárhozat végső gyűrűjéből is ki ne ragyognának tiszta szemek, melyek fölfelé tekintenek.”

Nagy, patetikus hangzású szavak? Lehet. De én igazán hiszek abban, hogy azok az igazi erkölcsi értékek nincsenek olyan nagyon messzire tőlünk, és csak rajtunk múlik, hogy azok a tiszta szemek fölfedezzék őket végre.

